

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคาร
ในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ

Legal Problems Concerning the Duties and Liabilities of Banks for Wrongful
Dishonoring of Cheques

¹บุณทริกา โอทกานนท์ (Boonthariga Otaganonta)

²สุขสมัย สุทธิบดี (Suksamai Sutthibodee)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง (Ramkhamhaeng University)

Email: pamotaganonta@gmail.com

Received November 28, 2018; Revised December 12, 2018; Accepted September 15, 2019

Abstract

In this dissertation, the researcher has the following objectives: 1. To study legal principles concerning the duties, as well as the liabilities incurred by banks for the wrongful dishonoring of cheques. A comparison is conducted regarding criteria applicable to the duties and liabilities of banks for wrongful dishonoring cheques in accordance with Thai law and the Uniform Commercial Code of the USA, the principles of the Duties of the Banker of the UK, and the French Monetary and Financial Code. 2. To analyze problems which arise in cases in which the law does not determine criteria for the liabilities incurred by banks for wrongful dishonoring cheques, in addition to the advantages and disadvantages of determining the duties and liabilities of banks for the wrongful dishonoring of cheques. 3. To proffer appropriate measures to be used as guidelines in amending and developing the Civil and Commercial Code in respect to bills of exchange issued in the form of cheques. In this research, qualitative research was conducted through documentary research and in-depth interview. The result was as follows: the bank of the payer must be liable for customers incurring tortious damages if the bank wrongly assumes it can avoid such a state of affairs.

Keywords: Cheques, Banks, Wrongful Dishonoring

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ โดยการศึกษาเปรียบเทียบ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือตามกฎหมายไทย กับ Uniform Commercial Code ของประเทศสหรัฐอเมริกา, The Duty of the Banker ของสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) และ The French Monetary and Financial Code ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ในกรณีที่กฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ผลดี ผลเสียของการกำหนดหน้าที่ และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ 3) เพื่อเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงินในหมวดว่าด้วยเรื่องเช็ค เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ลูกค้าซึ่งได้รับความเสียหาย อันเป็นผลดีต่อการพัฒนาธุรกิจทั้งพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมของประเทศต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า ธนาคารผู้จ่ายต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้าเพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึง ซึ่งธนาคารกระทำการโดยผิดหลงในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ

คำสำคัญ: เช็ค, ธนาคาร, การทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการทำธุรกรรมที่ใช้เช็คเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าในด้านของเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรมการเงินการธนาคาร อีกทั้งจำนวนคดีเช็คในชั้นศาลมีจำนวนสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 300-500 ล้านบาทต่อปี ซึ่งภาระในเรื่องนี้ควรเป็นภาระหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ที่ต้องรับผิดชอบเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินแทนมาตรการของรัฐ (Tangkitvanich, Unahakate & Sanguanchit, 2011)

เช็ค (Cheque) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 หมายถึง หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถาม ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้เงินตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่งอันเรียกว่าผู้รับเงิน จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า เช็คต้องมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ฝ่าย คือ

1. ผู้ออกเช็ค หรือผู้สั่งจ่ายเช็ค (Drawer)
2. ธนาคาร (Paying Bank or Drawee Bank)
3. ผู้รับเงิน (Payee)

การที่บุคคลหนึ่งจะออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินได้ บุคคลนั้นต้องมีนิติสัมพันธ์กับธนาคารนั้นตามสัญญาฝากทรัพย์ที่มีชื่อเรียกว่า “บัญชีเงินฝากกระแสรายวัน” ซึ่งถือว่าเป็นสัญญาประจักษ์ โดยทั่วไปจะมีข้อตกลงอันเป็นสัญญาอุปกรณ์ให้ธนาคารมีสิทธิใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ผู้ฝากเบิกเงินเกินบัญชี (O/D) ได้ กล่าวคือ บัญชีเงินฝากประเภทกระแสรายวัน (Current Deposit Account) ซึ่งเป็นสัญญาฝากทรัพย์ชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นสัญญาประจักษ์ โดยผู้ฝากมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้และธนาคารผู้รับฝากเป็นลูกหนี้ ดังนั้น ธนาคารจึงมีหน้าที่โดยตรงในการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายเช็ค (Drawer) ซึ่งเป็นผู้เคยค้าของธนาคารตามความสัมพันธ์ที่มีต่อกันตามบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน กล่าวคือ เมื่อผู้สั่งจ่าย (Drawer) ออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน ธนาคารก็ต้องจ่ายเงินไปตามคำสั่งนั้น ๆ มิฉะนั้น

ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดหรือผิดสัญญาฝากทรัพย์ดังกล่าว เว้นแต่มีเหตุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 ซึ่งเป็นบทบัญญัติให้อำนาจธนาคารผู้จ่ายใช้ดุลพินิจในการจ่ายหรือไม่จ่ายก็ได้ ซึ่งทางปฏิบัติธนาคารอาจใช้ดุลพินิจไม่จ่ายเฉพาะกรณีมาตรา 991 (2) และ (3) ได้แก่ (1) ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้ำคนนั้น เป็นเจ้าหนี้พอจะจ่ายตามเช็คนั้น หรือ (2) เช็คนั้นยื่นเพื่อให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลา หกเดือนนับแต่วันออกเช็ค หรือ (3) ได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นหายหรือถูกลักไป ขณะเดียวกันมาตรา 992 กฎหมายแพ่งพาณิชย์ของไทย เป็นบทบัญญัติห้ามมิให้ธนาคารใช้ดุลพินิจในการจ่ายเงิน โดยบัญญัติให้ธนาคารผู้จ่ายสิ้นสุดอำนาจ และหน้าที่ในการจ่ายเงินตามเช็คไว้ 3 กรณี ได้แก่

(ก) ธนาคารทราบว่ามีคำบอกห้ามการใช้เงินของผู้สั่งจ่าย หรือตัวแทน หรือ

(ข) ธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย

(ค) ธนาคารรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว หรือ คำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลายหรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น

จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นเหตุที่ธนาคารสามารถปฏิเสธการใช้เงินตามเช็ค หากมีเหตุอย่างอื่นนอกเหนือจากเหตุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 และมาตรา 992 แล้ว ธนาคารจะมีอำนาจปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คได้หรือไม่ และธนาคารมีอำนาจใช้เงินตามเช็คโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้สั่งจ่ายได้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น กรณีนายจ้างมีหนังสือแจ้งมายังธนาคาร ขออายัดการจ่ายเงินตามเช็ค เพราะผู้สั่งจ่ายได้ฉ้อโกงเงินของนายจ้าง หรือกรณีที่ผู้เคยค้ำ หรือผู้สั่งจ่ายได้แจ้งให้ธนาคารงดจ่ายเงินตามเช็ค แต่ธนาคารกลับฝ่าฝืนคำสั่งของผู้สั่งจ่ายขอให้งดจ่ายเงินตามเช็คโดยจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน จากกรณีปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดผลกระทบตามมา คือ การอายัด หรือระงับการหักบัญชีเงินฝากของธนาคารทันที เป็นเหตุให้เช็คฉบับอื่นของลูกค้าถูกธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เป็นเหตุให้เครดิตของลูกค้าเสียหาย อนึ่ง กรณีที่ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่ผู้สั่งจ่ายได้บอกห้ามไปก่อนแล้วนั้น ธนาคารผู้จ่ายจะหักบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของผู้สั่งจ่ายมิได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา Uniform Commercial Code (UCC) มาตรา 4-402 ได้กำหนดความรับผิดชอบของธนาคารต่อลูกค้า โดยธนาคารผู้จ่าย (Payer Bank) ต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้าเพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึง ซึ่งธนาคารกระทำการโดยผิดหลักคิดว่าตัวเองสามารถกระทำได้จากการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ และรวมถึงความเสียหาย สำหรับการจับกุม หรือการฟ้องร้องของลูกค้าหรือผลอย่างอื่นที่ตามมาจากความเสียหาย ถ้าธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็คซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย และตามกฎหมายอังกฤษ ตาม The Duty of the Banker ตามข้อสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) หน้าที่ของธนาคารอันดับแรก คือ กระทำการจ่ายเงินตามเช็คของลูกค้า โดยการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็ค ซึ่งผู้รับฝากเงิน หรือ ธนาคารมีหน้าที่ที่จะจ่ายเงินตามเช็คให้สอดคล้องกับคำสั่งของลูกค้า ถ้าธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็คทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ (Fails to Honour) ธนาคารต้องรับผิดชอบความเสียหายที่ลูกค้าได้รับ ธนาคารผู้ได้รับคำสั่งจ่าย (Drawee Bank) จะปฏิเสธหรือจ่ายเงินโดยล่าช้าโดยปราศจากเหตุผลที่ดีไม่ได้ หากธนาคารปฏิเสธ หรือจ่ายเงินโดยล่าช้า ธนาคารจะต้องรับผิดชอบความเสียหายที่ลูกค้าได้รับจากการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ซึ่งหน้าที่ของธนาคารดังกล่าว (Duty of the Banker) เกิดจากข้อสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) หรือจารีตประเพณี และ The French Monetary and Financial Code มาตรา L131-70 ได้กำหนดว่า ถ้าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คที่ยื่นถูกต้องเหมาะสม ธนาคารจะต้องรับผิดชอบความเสียหายจากผลที่ตามมาที่ผู้สั่งจ่ายได้รับจากการกระทำที่ไม่บรรลุลผลและความเสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สั่งจ่าย ซึ่งตามกฎหมายต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของธนาคารที่เรียกว่า “Wrongful Dishonour” ซึ่งธนาคารผู้จ่ายต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้า เพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึง กรณีจึงแตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่มีได้มีบทบัญญัติกำหนดความรับผิดชอบของธนาคารในเรื่อง

ดังกล่าวไว้ในกฎหมายลักษณะตัวเงิน จนทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของศาลและคู่ความว่าจะใช้กฎหมายใดกับกรณีดังกล่าว กรณีที่มีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ศาลไทยได้วินิจฉัยว่า ธนาคารได้กระทำไปโดยจงใจ หรือ ประมาทเลินเล่อ เป็นผลทำให้ลูกค้าเสียหายอันเป็นความผิดในมูลละเมิด ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งไม่น่าจะตรงกับกรณีดังกล่าวนัก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ โดยการศึกษาเปรียบเทียบ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ตามกฎหมายไทย กับ Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกา หลัก The Duty of the Banker ของสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) และ The French Monetary and Financial Code ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ในกรณีที่กฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยความรับผิดของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ผลดี ผลเสีย ของการกำหนดหน้าที่ และความรับผิดของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงินในหมวดว่าด้วยเรื่องเช็ด เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ลูกค้าซึ่งได้รับความเสียหาย อันเป็นผลดีต่อการพัฒนาธุรกิจทั้งพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมของประเทศต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง อำนาจหน้าที่และความรับผิดของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ผู้เขียนจะศึกษาโดยมีขอบเขตของการวิจัยเฉพาะกรณี ดังต่อไปนี้

1. นิติสัมพันธ์ระหว่างธนาคารกับผู้สั่งจ่ายเช็ด และนิติสัมพันธ์ระหว่างธนาคารกับผู้รับเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. เหตุที่ธนาคารมีอำนาจหน้าที่ปฏิเสธการใช้เงินตามเช็ด โดยที่ธนาคารไม่ต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
3. หน้าที่ และความรับผิดของธนาคารในกรณีที่มีส่วนทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ทบทวนวรรณกรรม

กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)

1. ประเทศอังกฤษ สัญญาทั่วไประหว่างธนาคารและลูกค้ามักอยู่ในรูปแบบของสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) ทำให้เกิด The Duty of the Banker หน้าที่หลักของธนาคาร คือ กระทำการจ่ายเงินต่อเช็ดของลูกค้าและมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังอย่างมีเหตุผลในการดำเนินธุรกิจในการดูแลผลประโยชน์ของลูกค้า จัดการเนื้อหาของเช็ดหน้าที่ของธนาคารอันดับแรกคือ กระทำการจ่ายเงิน (Honour) ต่อเช็ดของลูกค้าโดยการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็ด เมื่อธนาคารล้มเหลวในการจ่ายเงิน (Fails to Honour) ธนาคารต้องรับผิดชดเชยต่อความเสียหายที่ลูกค้าได้รับ (James, 1991)

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา อยู่ใน UCC มาตรา 4-402 ได้กำหนดความรับผิดชอบของธนาคารต่อลูกค้าโดยธนาคารผู้จ่าย (Payer Bank) ต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้าเพื่อความปลอดภัยที่กำลังจะมาถึง ซึ่งธนาคารกระทำโดยการผิดพลาดคิดว่าตัวเองสามารถทำได้จากการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ และรวมถึงความเสียหายสำหรับการจับกุมหรือการฟ้องร้องของลูกค้า หรือ ผลอย่างอื่นที่ตามมาจากความเสียหาย ถ้าธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็ค (Whaley, 1980 & Selected Commercial Status,1995)

กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

1. สาธารณรัฐฝรั่งเศส อยู่ใน The French Monetary and Financial Code มาตรา L 131 – 70 ว่า ถ้าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คที่ยื่นถูกต้องเหมาะสม ธนาคารจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากผลที่ตามมาที่ผู้สั่งจ่ายได้รับจากการกระทำที่ไม่บรรลุผล และความเสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สั่งจ่าย

2. สำหรับประเทศไทย ไม่มีหลักเกณฑ์หน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ จึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับดังต่อไปนี้

2.1 แม้ธนาคารไม่มีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็คเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งถือว่าเป็นข้อสัญญาโดยชัดแจ้ง (Express Term) แต่ธนาคารมีหน้าที่ตามข้อสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) กล่าวคือ ธนาคารมีหน้าที่ตาม พรบ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 และธนาคารมีหน้าที่ในการจ่ายเงินตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991

2.2 ความรับผิดชอบของธนาคาร ธนาคารต้องรับผิดชอบต่อผู้สั่งจ่ายในฐานะผิดสัญญาตามสัญญาฝากทรัพย์หรือสัญญาเป็นเบิกเงินเกินบัญชี และอาจเป็นการกระทำละเมิดได้ หากทำให้ผู้สั่งจ่ายเสียหาย (Kongsomboon, 2011; Rattanaipichit, 2010 & Atsawaroht, 2011)

จากการเปรียบเทียบหลักกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือตามกฎหมายไทยเหมือนกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ คือ ธนาคารมีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็คตามข้อสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) แต่กฎหมายไทยเป็นระบบซีวิลลอว์ (Civil Law System) หรือเป็นระบบประมวลกฎหมายซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นควรบัญญัติกฎหมายไทยเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือเป็นลายลักษณ์อักษรดีกว่าการปรับบทกฎหมายตามคำพิพากษาศาลฎีกาว่าธนาคารมีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็คตามข้อสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) และกฎหมายไทยต่างกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส คือ ศาลฎีกาของไทย ได้ปรับบทความรับผิดชอบของธนาคารให้เป็นเรื่องผิดสัญญาฝากทรัพย์ (ตามบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน) หรือผิดสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี หรือเรื่องละเมิด ซึ่งไม่น่าจะตรงกับเรื่อง ซึ่งหลักกฎหมายที่ตรงกับเรื่องนี้ คือการกระทำโดยผิดหลงของธนาคาร (Wrongful Dishonor) เพราะการที่ธนาคารทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ เกิดจากการกระทำโดยผิดหลงหรือมีรายการทำให้ผิดหลงในการจ่ายเงินอย่างถูกต้องหรือเกิดจากการที่ธนาคารบกพร่องในหน้าที่โดยไม่ถือว่าเป็นการผิดสัญญาและไม่เป็นการละเมิดเพราะไม่มีเจตนาซึ่งเป็นเหตุทุจริตและสามารถเรียกค่าเสียหายจากผลที่ตามมาที่ผู้สั่งจ่ายได้รับได้ เช่น ค่าเสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สั่งจ่าย และค่าเสียหายสำหรับการจับกุมหรือการฟ้องร้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ต้องการวิเคราะห์หาหลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ เพื่อนำมาปรับใช้ในกฎหมายไทย โดยศึกษาวิจัย

เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อตอบคำถาม ระดมความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดเห็นในทุกแง่มุมของปัญหา ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรในส่วนนี้ออกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย ตัวแทนนักกฎหมายด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ด้านละ 6 คน ตัวแทนภาคประชาชนที่เป็นผู้ใช้เช็คอีก 6 คน และเจ้าหน้าที่ของธนาคารอีก 6 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 36 คน โดยใช้วิธีการเลือกผู้มีความรู้ (Key Informant) เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับเช็ค

ผลการวิจัย

หลักกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือพบว่า ประเทศอังกฤษสัญญาทั่วไประหว่างธนาคารและลูกค้ามักอยู่ในรูปแบบของสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) ทำให้เกิด The Duty of the Banker หน้าที่หลักของธนาคาร คือ กระทำการจ่ายเงินต่อเช็คของลูกค้าและมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังอย่างมีเหตุผลในการดำเนินธุรกิจในการดูแลผลประโยชน์ของลูกค้า จัดการเนื้อหาของเช็ค หน้าที่ของธนาคารอันดับแรกคือการกระทำการจ่ายเงิน (Honour) ต่อเช็คของลูกค้าโดยการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็ค เมื่อธนาคารล้มเหลวในการจ่ายเงิน (Fails to Honour) ธนาคารต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ลูกค้าได้รับ

ประเทศสหรัฐอเมริกา อยู่ใน UCC มาตรา 4-402 ได้กำหนดความรับผิดชอบของธนาคารต่อลูกค้าโดยธนาคารผู้จ่าย (Payer Bank) ต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้าเพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึง ซึ่งธนาคารกระทำโดยการผิดพลาดคิดว่าตัวเองสามารถกระทำได้จากการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ และรวมถึงความเสียหายสำหรับการจับกุมหรือการฟ้องร้องของลูกค้า หรือ ผลอย่างอื่นที่ตามมาจากความเสียหาย ถ้าธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็ค

สาธารณรัฐฝรั่งเศส อยู่ใน The French Monetary and Financial Code มาตรา L131 – 70 ว่า ถ้าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คที่ยื่นถูกต้องเหมาะสม ธนาคารจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากผลที่ตามมาที่ผู้สั่งจ่ายได้รับจากการกระทำที่ไม่บรรลุผล และความเสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สั่งจ่าย

สำหรับประเทศไทย ไม่มีหลักเกณฑ์หน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือจึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ตามข้อสัญญาโดยชัดแจ้ง ในคำขอเปิดบัญชีกระแสรายวันนั้นไม่ได้กำหนดให้ธนาคารต้องมีหน้าที่ในการจ่ายเงินตามเช็คแต่อย่างใด ดังนั้นธนาคารจึงไม่มีหน้าที่ในการจ่ายเงินตามเช็คเป็นลายลักษณ์อักษรตามข้อสัญญาโดยชัดแจ้ง (Express Term)

2. หน้าที่ตามข้อสัญญาโดยปริยาย หน้าที่ของธนาคารที่มีต่อประชาชนโดยตรงประการหนึ่งก็คือเมื่อรับฝากเงินจากประชาชนไว้แล้วก็ต้องทำหน้าที่เป็นผู้จ่ายเงินนั้น การที่ลูกค้าฝากเงินประเภทบัญชีกระแสรายวันกับธนาคารไว้ สัญญาฝากเงินเทียบได้กับสัญญาฝากทรัพย์หรือสัญญาบัญชีเดินสะพัด เมื่อผู้ฝากเงินออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินโดยการออกเช็คเป็นไปตามระเบียบของธนาคารทุกประการและเป็นเช็คที่ถูกต้องตามกฎหมายทุกอย่างแล้ว ธนาคารก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ฝากเงินที่ได้กระทำสัญญากันไว้ธนาคารมีหน้าที่ตามข้อสัญญาโดยปริยาย (Implied Term) กล่าวคือ ธนาคารมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 หมายถึง

การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามทำให้ธนาคารอยู่ในฐานะของผู้รับฝากซึ่งเป็นผู้มีวิชาชีพเฉพาะกิจการค้าขายหรืออาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดก็จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้ และสมควรจะต้องใช้ในกิจการค้าขาย หรืออาชีพอย่างนั้น

3. หน้าที่ของธนาคารในการจ่ายเงินตามกฎหมาย ธนาคารมีหน้าที่ในการจ่ายเงินตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991

4. ความรับผิดชอบของธนาคาร ธนาคารต้องรับผิดชอบผู้ส่งจ่ายในฐานผิดสัญญาตามสัญญาฝากทรัพย์ หรือสัญญาเป็นเบิกเงินเกินบัญชี และอาจเป็นการกระทำละเมิดได้ หากทำให้ผู้ส่งจ่ายเสียหายซึ่งเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้ทรงได้รับความเสียหายแล้ว ธนาคารต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ทรง และต้องจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ทรงนับตั้งแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คจนถึงวันที่ชำระหนี้โดยธนาคารผู้จ่ายต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตามมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรม หรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้งให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี”

สรุปผล

เนื่องจากกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติโดยชัดแจ้งในการกำหนดหน้าที่ของธนาคารในการจ่ายเงินตามเช็ค และไม่มีบทบัญญัติโดยชัดแจ้งในการกำหนดความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ศาลฎีกาจึงได้ปรับให้เป็นเรื่องผิดสัญญาฝากทรัพย์ หรือผิดสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี หรือเป็นเรื่องละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งตามกฎหมายต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของธนาคารที่เรียกว่า “Wrongful Dishonour” ซึ่งธนาคารผู้จ่ายต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้า เพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึงซึ่งธนาคารกระทำการโดยผิดพลาดคิดว่าตัวเองสามารถกระทำได้จากการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ และรวมถึงความเสียหาย สำหรับการจับกุมหรือการฟ้องร้องของลูกค้าหรือผลอย่างอื่นที่ตามมาจากความเสียหาย ถ้าธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็คซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย

อภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ในกฎหมายไทยปัจจุบัน ผลดี ผลเสีย ของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือในกฎหมายไทย กรอบแนวทางของหลักเกณฑ์การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์เจาะลึกในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อนำมาปรับใช้ในกฎหมายไทย โดยผู้วิจัย ได้สรุปข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือในกฎหมายไทย ค้นพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิโดยส่วนใหญ่จะเห็นด้วยในการนำเอาแนวคิดของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือมาใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะ 21 ตัวเงินหมวด 4 ว่าด้วยเช็ค แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะ 21 ตัวเงิน หมวด 4

ว่าด้วยเช็คยังไม่เปิดช่องให้กำหนดค่าเสียหายในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือได้ เนื่องจากยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่ศาลจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและเท่าที่สามารถพิสูจน์ได้เท่านั้น โดยที่ไม่สามารถจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เกินเลยไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นได้ เช่น ความเสียหายทางธุรกิจ ชื่อเสียงทางการค้า ความเสียหายจากการฟ้องร้องของคู่กรณีตามสัญญา เป็นต้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่า ค่าสินไหมทดแทนของศาลตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดไม่ครอบคลุมและเพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยควรขยายหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ โดยนำเอาแนวคิดของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะ 21 ตัวเงิน หมวด 4 ว่าด้วยเช็ค ซึ่งจะทำการแก้ไขกฎหมายเช็คสามารถทำหน้าที่ในการดูแลเยียวยาและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้สั่งจ่ายได้เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ยังสามารถดูแลสังคมด้วยการยับยั้งป้องกันการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งควรพัฒนาแนวคิดนี้ไปสู่กฎหมายลักษณะเฉพาะอย่างอื่นที่มีความสำคัญด้วย เพื่อให้บรรทัดฐานของกฎหมายในเรื่องนี้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในการนำเอาแนวคิดของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือมาปรับใช้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านผลดี หรือผลเสียประกอบการพิจารณาด้วย

2. ผลดี ผลเสีย ของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ มีผลดังนี้ 1) ทำให้ผู้ทรง ผู้สั่งจ่ายได้รับความเชื่อถือ 2) ผู้ประกอบการมั่นใจในการทำธุรกรรมผ่านระบบเช็ค 3) ธนาคารต้องมีความระมัดระวังมากขึ้น 4) การมีบทบัญญัติเฉพาะที่ชัดเจนจะทำให้ธนาคารใช้เหตุจูงใจตามเช็คน้อยลง การพิสูจน์ข้อกล่าวหาทำได้ง่ายขึ้น เพราะจำกัดขอบเขตของความรับผิดชอบชัดเจน 5) ทำให้ธนาคารตระหนักในเรื่องนี้มากขึ้นและเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตรงประเด็นมากกว่าการนำกฎหมายว่าด้วยการละเมิดมาบังคับใช้ 6) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในกรณีนี้จะเป็นหลักประกันและทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีความมั่นใจมากขึ้นว่าตนจะไม่ตกเป็นผู้ผิดสัญญาเพราะใช้เช็คในการชำระหนี้หรือชำระค่าสินค้าอันจะทำให้การประกอบธุรกิจเป็นไปด้วยความคล่องตัวและดำเนินต่อไปอย่างราบรื่น 7) หากมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้วผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้รับเงิน ผู้สั่งจ่าย หรือประชาชนทั่วไปจะได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น 8) ทำให้ธนาคารรอบคอบในการจ่ายเงินและปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัดเพื่อป้องกันผลที่จะตามมา 9) ธนาคารอาจปฏิเสธการจ่ายเงินด้วยความระมัดระวังมากขึ้นซึ่งจะทำให้ชื่อเสียงหรือเครดิตของลูกค้าผู้ฝากเงินกับธนาคารเสียหายน้อยลง ผลกระทบต่อธุรกิจของคู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ตามเช็คคนอื่น ๆ ลดน้อยลงลดภาระและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเช็คแก่รัฐ

ส่วนผลเสีย ของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ มีดังนี้ 1) อาจเพิ่มต้นทุนความเสี่ยงของธนาคารโดยอ้อม 2) การใช้ดุลพินิจว่าเสียหายเพิ่มได้เป็นเรื่องกำหนดขอบเขตยาก 3) หากมีบทบัญญัติเฉพาะที่ไม่ชัดเจนหรือจำกัดความรับผิดชอบ บางครั้งจะทำให้การตีความและบังคับคดีทำได้ยาก และจะเป็นช่องว่างให้ธนาคารยกข้อต่อสู้ได้ง่ายทั้งธนาคารจะใช้ความระมัดระวังในการจ่ายเงินตามเช็คน้อยลง 4) อาจเกิดความเสียหายอย่างมากแก่ธนาคารได้หากผู้ใช้เช็คมีเจตนาไม่สุจริตถือโอกาสในความบกพร่องของเจ้าหน้าที่ธนาคารเรียกร้องค่าเสียหายที่เกินความเป็นจริงจากธนาคารในกรณีที่เกิดเหตุดังกล่าวขึ้น 5) ธนาคารอาจจะระมัดระวังในการพิจารณาผู้ที่ยื่นขอเปิดบัญชีการใช้เช็คมากขึ้นซึ่งจะทำให้เปิดบัญชียากขึ้น 6) ธนาคารจะผลักภาระค่าใช้จ่ายในการเพิ่มความรับผิดชอบไปให้ผู้เปิดบัญชีกระแสนวนเพื่อการมีเช็ค 7) อาจทำให้เสียค่าธรรมเนียมจากการใช้เช็คกับธนาคารเพิ่มมากขึ้น

3. กรอบแนวทางหลักเกณฑ์การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ จากข้อมูลส่วนใหญ่ของผู้ทรงคุณวุฒิ ค้นพบว่า การนำแนวคิดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือมาใช้บังคับในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 21 ตัวเงิน หมวดย 4 ว่าด้วยเช็ด จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ของหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ให้มีความชัดเจนเป็นการเฉพาะว่าจะใช้กับเรื่องและกรณีใดบ้าง อีกทั้งกรอบของจำนวนและกรอบในการใช้ดุลพินิจของศาล เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือได้อย่างเหมาะสม โดยกรอบแนวทางของหลักเกณฑ์การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ มีดังนี้ 1) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ นั้นควรครอบคลุมความเสียหายในเรื่องใดบ้าง ค้นพบว่า ควรครอบคลุมความเสียหายในเรื่องดังนี้ ความเสียหายที่คิดเป็นต้นทุนได้ ได้แก่ จำนวนเงินตามเช็ด และค่าเสียหายที่ไม่สามารถคิดเป็นต้นทุนได้ ได้แก่ ชื่อเสียงทางธุรกิจ ค่าขาดโอกาสทางธุรกิจ 2) จำนวนค่าเสียหายในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ควรกำหนดในลักษณะใดและเพียงใด ค้นพบว่า ควรกำหนดความเสียหายตามความเป็นจริงตามจำนวนที่เสียหายจริงตามมูลค่าเช็ด รวมถึงความเสียหายต่อชื่อเสียงทางธุรกิจการค้า เครดิตของผู้ออกเช็ด 3) ค่าเสียหายในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ควรกำหนดให้แก่บุคคลใดบ้าง ค้นพบว่า เป็นผู้ส่งจ่ายและผู้ทรงเช็ด 4) บุคคลที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ควรเป็นบุคคลใดบ้าง ค้นพบว่า เป็นธนาคาร 5) การกำหนดค่าเสียหายในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ศาลควรคำนึงถึงปัจจัยในเรื่องใดบ้าง ค้นพบว่า ศาลควรจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้น, พฤติการณ์ของธนาคารว่า จงใจเจตนา หรือประมาทเลินเล่อเพียงใด, ชื่อเสียงของผู้ส่งจ่าย, ความเสียหายจากผลที่ตามมา, จำนวนเงินที่ผู้ส่งจ่ายระบุไว้ในเช็ด, ความร้ายแรงของความเสียหาย, เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงิน, ความเสียหายที่เกิดเป็นภาระต่อเนื่องจากการไม่ได้รับชำระเงินด้วย เช่น ดอกเบี้ย หรือเบี้ยปรับ ค่าทนายความ ความเสียหายจากการเสียประโยชน์อื่นๆ

4. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ค้นพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล ถือเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐาน ที่จะต้องมีความชัดเจนและมีความเป็นเหตุเป็นผลถึงความจำเป็นในการนำแนวคิดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ มาปรับใช้โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ชัดเจน และสามารถเป็นมาตรการทางกฎหมายที่จะช่วยให้ความเป็นธรรมขึ้นในสังคมได้ 2) วัตถุประสงค์ของกฎหมาย ต้องมีวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ที่ชัดเจนว่าต้องการไปสู่เป้าหมายอะไร โดยเป้าหมายนั้นต้องมีความเป็นไปได้ที่จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และต้องสร้างความเข้าใจให้ตรงกันในวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดนั้น 3) หลักเกณฑ์ของกฎหมาย ต้องมีความชัดเจนว่า จะใช้บังคับในกรณีใด และใช้ในพฤติการณ์เช่นใดเพื่อให้ศาลได้ใช้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของกฎหมายสามารถนำไปใช้บังคับได้จริงในทางปฏิบัติ 4) หน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ควรกำหนดในลักษณะที่ผสมผสาน คือให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ด้วย และขณะเดียวกันกฎหมายก็ต้องวางหลักเกณฑ์และขอบเขตไว้ด้วย ซึ่งจะช่วยให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น ไม่ตึง หรือหย่อนจนเกินไป 5) กรอบการใช้ดุลพินิจของศาล ควรกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจให้ศาลไว้ เพื่อเป็นแนวทางว่าศาลควรจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงปัจจัยเรื่องใดบ้าง

5. กรอบมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒินั้น ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการข้อมูลดังกล่าวเป็นกรอบมาตรการทางกฎหมาย ของการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็ดขาดความเชื่อถือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะเช็ด ดังนี้ มาตรา 992/1 ธนาคารผู้จ่ายต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้า เพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึง ซึ่งธนาคารกระทำการโดยผิดพลาดคิดว่าธนาคารสามารถกระทำเองได้ ความรับผิดชอบ

จำกัดเฉพาะความเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้ และรวมถึงความเสียหายสำหรับการจับกุม หรือการฟ้องร้องของลูกค้า หรือผลอย่างอื่นที่ตามมาจากความเสียหาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ศาลฎีกาของไทยได้บทความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ให้เป็นเรื่องผิดสัญญาฝากทรัพย์ หรือผิดสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี หรือละเมิด ซึ่งไม่ตรงกับเรื่องเพราะไม่มีเจตนาทุจริต เพราะการกระทำของธนาคารเกิดจากการกระทำโดยผิดหลง (Wrongful Dishonour) เพื่อให้เกิดความชัดเจน ควรกำหนดหน้าที่ของธนาคารในการจ่ายเงินตามเช็ค และควรกำหนดความเสียหายของลูกค้าในการเรียกร้องจากธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ

ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1. กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ โดยให้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 992/1 โดยมีข้อความว่า ธนาคารผู้จ่ายเช็คต้องรับผิดชอบสำหรับลูกค้าเพื่อความเสียหายที่กำลังจะมาถึง ซึ่งธนาคารกระทำการโดยผิดหลงคิดว่าธนาคารสามารถกระทำเองได้ ความรับผิดชอบจำกัดเฉพาะความเสียหายที่แท้จริงที่พิสูจน์ได้รวมถึงความเสียหายสำหรับการจับกุมหรือการฟ้องร้องของลูกค้า หรือผลอย่างอื่นที่ตามมาจากความเสียหาย

2. ส่งเสริมและอบรมให้ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ตำรวจ ทนายความ ตลอดจนข้าราชการทุกฝ่ายได้เข้าใจในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ

3. ควรเผยแพร่และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของธนาคารในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือนั้น ควรครอบคลุมความเสียหายในเรื่องใดบ้าง ค้นพบว่าควรครอบคลุมความเสียหายในเรื่อง ดังนี้ ความเสียหายที่คิดเป็นต้นทุนได้ เช่น จำนวนเงินตามเช็คและค่าเสียหายที่ไม่สามารถคิดเป็นต้นทุนได้ เช่น ชื่อเสียงทางธุรกิจ ค่าขาดโอกาสทางธุรกิจ

2. จำนวนค่าเสียหายในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือควรกำหนดในลักษณะใดและเพียงใด ค้นพบว่า ควรกำหนดความเสียหายตามความเป็นจริงตามจำนวนที่เสียหายจริงตามมูลค่าเช็ค รวมถึงความเสียหายต่อชื่อเสียงทางธุรกิจการค้า เครดิตของผู้ออกเช็ค

3. ค่าเสียหายในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือควรกำหนดให้แก่บุคคลใดบ้าง ค้นพบว่า เป็นผู้สั่งจ่ายและผู้ทรงเช็ค

4. บุคคลที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือควรเป็นบุคคลใดบ้าง ค้นพบว่า เป็นธนาคาร

5. การกำหนดค่าเสียหายในการทำให้เช็คขาดความเชื่อถือ ศาลควรคำนึงถึงปัจจัยในเรื่องใดบ้าง ค้นพบว่า ศาลควรจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ 1) ความเสียหายที่เกิดขึ้น 2) พฤติการณ์ของธนาคารว่า จงใจ เจตนา หรือประมาทเลินเล่อเพียงใด 3) ชื่อเสียงของผู้สั่งจ่าย 4) ความเสียหายจากผลที่ตามมา 5)

จำนวนเงินที่ผู้สั่งจ่ายระบุไว้ในเช็ค 6) ความร้ายแรงของความเสียหาย 7) เหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงิน 8) ความเสียหายที่เกิดเป็นภาระต่อเนื่องจากการไม่ได้รับชำระเงินด้วย เช่น ดอกเบี้ย หรือเบี้ยปรับ ค่าทนายความ ความเสียหายจากการเสียประโยชน์อื่น ๆ

References

- Atsawaroht, S. (2011). *Textbook of Civil and Commercial Code of Bills, Notes and Cheques Law*. (6th ed.). Bangkok: Thammasat University.
- Civil and Commercial Code.
- Commercial Banking Act B.E. 2505.
- James, J. (1991). *Richardson's Guide to Negotiable Instruments*. London: Butterworths.
- Kongsomboon, P. (2011). *Textbook of Bills, Notes and Cheques*. (3rd ed.). Bangkok: Nititham.
- Rattanaipichit, S. (2010). *Principle of Bills, Notes and Cheques Law*. (8th ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Selected Commercial Statutes. (1995). *Negotiable Instrument*. St. Paul: West Publishing.
- Tangkitvanich, S., Unahakate, I. & Sanguanchit, S. (2011). *Law and Economics on Cheques Law*. Bangkok: Thailand Development Research Institute Foundation (TDRI).
- Whaley, D. J. (1980). *Problems and Materials on Negotiable Instruments*. Boston And Toronto. Little, Brown and Company. Ohio State University.